

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ХОРЕОГРАФІЧНОГО ПРОСТОРУ

Бородіна Т. С.

Концертмейстер кафедри сучасної та бальної хореографії
Харківська Державна Академія Культури
м. Харків, Україна

Introductions Визначення танцю як явища культури викликає необхідність звернення до культурологічного знання. Особливе місце тут належить культурній парадигмі як основному методологічному чиннику дослідження хореографічного мистецтва в його динаміці. Природно, що при цьому необхідними елементами будь-якого дослідження в галузі хореографії залишаються загальнонаукові методи аналізу, синтезу, моделювання, що дозволяє зробити теоретичну інтерпретацію емпіричного матеріалу з історії й сучасного хореографічного мистецтва.

Aim Загальною методологічною підставою в роботах цього напрямку має бути концепція культури як системи змістів, що визначають поведінку й мислення людей. Останнім часом, хоча й стали з'являтися роботи, у яких проблеми танцю розглядаються з позицій культурології, усе ж таки культурологічний підхід до танцювального мистецтва залишається практично не розробленим.

Materials and methods При аналізі давніх зразків танцю, що дало російському культурологу В. Ромму можливість створити унікальне дослідження «Танець і секрети найстародавніших цивілізацій» та дійти висновку, що тлумачення дефініції «танець», яке склалося у вітчизняній художній практиці, є дещо завуженим. На відміну від традиційного тлумачення танцю, Ромм пропонує розглядати танець як культурний паттерн. Такий погляд насправді розсуває естетичні та історичні межі дослідження хореографічного мистецтва, бо, за влучним спостереженням того ж автора, «визначати танець тільки як вид мистецтва – значить визнавати не танцем майже половину танцювальних проявів» [1, с. 32]. Подібної точки зору додержується відомий

український дослідник танцю О. Чепалов, який стверджує, що «з точки зору культурології будь-який твір хореографічного мистецтва може розглядатись як артефакт, у якому найбільш важливим аспектом вивчення є герменевтична спрямованість, а саме проблема розуміння та інтерпретації. При цьому має значення також культурно-антропологічний аспект, тобто походження конкретних виразних засобів хореографічного твору і його комунікативна домінанта (виявлення структурних особливостей та семантичних функцій) [2, с. 112].

Таким чином, можна зробити висновок, що за сучасних умов танець як культурне явище виступає своєрідним текстом, що відбиває тип й особливості культури даного етносу в певну культурно-історичну епоху за допомогою своєї особливої пластичної мови. А оскільки будь-який текст створюється на основі контексту й припускає подальше повернення до нього, танець розглядається саме в рамках певної культурної парадигми.

Results and discussion. Культурна парадигма – це соціокультурна матриця, що складається з упорядкованих, найбільш рухливих елементів культури та включає сукупність загально визнаних на певному історичному етапі приписань для різних галузей людської діяльності, що визначають розвиток цих галузей як частин цілого культурного утворення. Культурна парадигма виступає у вигляді етапних розгорнень глобальної програми, яку можна описати поняттям «менталітет культури». А її розкриття відбувається безпосередньо через стиль. Культурна парадигма актуалізує ту або іншу традицію, задаючи на певному етапі розвитку культури провідний спосіб буття мови й матеріального світу, а також конкретні зразки людської діяльності (приписання, способи розв'язку життєвих завдань і т. д.), об'єктивуючи, таким чином, провідні змісти епохи. Стиль, у свою чергу, виступає як спосіб вираження цих зразків у конкретних галузях людської діяльності згідно приписаннями парадигми.

У кожній конкретній культурній парадигмі танець з'являється як засіб трансляції культурно значущої інформації (безпосередньо для суб'єктів даної парадигми), що реалізується в процесах означення (закріплення цієї

інформації– змісту за певним танцювальним рухом, положенням, який виступає як знак – комунікативний аналог, заступник даної інформації, що має просторово-часову структуру) і розуміння (осмислення, реконструкція інформації, трансльованої за допомогою цього знака). Інакше кажучи, танець це знакова система, здатна об'єктивувати культурні змісти певної епохи, завдяки якій культура знаходить свої форми, стає реальністю.

Наприклад, у рамках конкретної культурної парадигми, яка, об'єктивуючи провідні змісти епохи, задає певні приписання для різних галузей діяльності (у тому числі й танцювальної) саме на основі своїх етнопластичних констант народні танцювальні традиції кристалізуються, наповнюються конкретним змістом, який відповідає ціннісним орієнтаціям народу як суб'єкта даної культурної парадигми.

Дослідження хореографічного мистецтва дозволяє розширити уявлення про динамічні процеси не тільки в танцювальній культурі, а й в інших видах мистецтва, а також у культурі взагалі. Це дає можливість глибше зрозуміти, наскільки зміни в окремих видах людської діяльності детерміновані більш фундаментальними законами й приписаннями, що дозволяє певною мірою прогнозувати майбутні трансформації системи і водночас адекватно інтерпретувати її минуле й сьогодення. Завдяки культурній парадигмі хореографічна культура виявляється сегментом загального культурного простору, що перебуває в тісному взаємозв'язку з іншими його компонентами й підсистемами. Тому пошук і демонстрація змін у становленні, динаміці та інтерпретації культурного героя хореографічній культурі є результатом усіх культурних процесів, які впливають на її функціонування.

Посилення інтересу до динаміки стильових змін танцю, до умов появи в ньому новацій, до причин зміни традиційних танцювальних форм та елементів зумовлене насамперед тим, що останнім часом швидкість цих змін стала набагато вище порівняно з попередніми періодами розвитку хореографічного мистецтва, культури в мінливих умовах сучасного світу.

XX століття є найдинамічнішим в історії людської цивілізації, причому

прискорення процесу змін є очевидним практично в усіх галузях людської діяльності. Підвищення рівня розвитку техніки, використання нових засобів зв'язку, засобів масової комунікації та інформації – усе це відноситься до основних причин формування масової культури суспільства, основною характеристикою якої стає споживання. Є очевидним і те, що сучасна хореографічна культура не може бути зведена лише до її традиційних компонентів. Потрібний гармонійний, зважений підхід до співвідношення в ній традицій і новацій. Аби осмислити й зрозуміти процеси, що відбуваються в хореографічній культурі, необхідно розглянути даний феномен у його цілісності, як складовій частині культурного простору. Останнім часом, хоча й стали з'являтися роботи, у яких проблеми танцю розглядаються з позицій культурології, усе ж таки культурологічний підхід до танцювального мистецтва залишається практично нерозробленим.

Conclusions Але саме такий підхід, що дозволяє виявити систему чинників соціокультурного, історико-культурного, етнокультурного характеру в їхньому співвідношенні й взаємозв'язку, є найбільш актуальним для сучасних дослідників, які вивчають хореографічну культуру в її цілісності та водночас сукупності з культурною парадигмою, одним з характерних категоріальних явищ сьогодення. Така методика має суттєво полегшити дослідження динамічних процесів хореографічної культури в мінливих умовах сучасного світу. Вона дає можливість більш глибоко аналізувати й розуміти тенденції культурно-історичного процесу, побачити особливості їх прояву в цій галузі творчої діяльності, поглибити розуміння механізмів становлення, функціонування та змін культурного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ромм В. В. Танец и секреты древнейших цивилизаций / В. В. Ромм. – Новосибирск : Новосиб. гос. консерватория им. М. И. Глинки, 2002. – 456 с. :ил.
2. Чепалов О. І. Когнітивні аспекти хореографічної лексики /

О. І. Чепалов // Культура України : зб. наук. пр. Вип. 14 : Мистецтвознавство. Філософія. — Х. : Харк. держ. академія культури, 2004. — С. 109 – 126.

3. Спортивна сучасна хореографія: комплексна навчальна програма з позашкільної освіти / Н. В. Борсук, І. Ю. Мосякова, Т. К. Окушко. — К., 2011.-64 с.

4. Шевчук А. С. Дитяча хореографія : навч.-метод. посібник / А. С. Шевчук. — 3-тє вид., зі змін. та доповн. — Тернопіль : Мандрівець, 2016.-288 с.